

תקציר

מטרות המחקר שלפנינו הינה :

1. לברר באיזו מידה ניתן להשתמש בתעודות מדבר יהודה כמקור להכרת חיי היום יום ביהודה ובעבר הירדן בין מרד החורבן למרד בר כוכבא.
2. לסכם ולשחזר את המידע הנוגע לחיי היום יום בתקופה זו.
3. לנתח ולפרש תעודות שטרם זכו לפירוש מלא.

מס' הנחות עומדות בבסיס העבודה :

1. התעודות מהוות ממצא מקרי וחלקי, הנוגע למעטים שנמלטו למערות מדבר יהודה. שם השתמרו המסמכים בזכות האקלים היבש. יש להניח שעשרות ארכיונים כאלה הוחזקו בישווי גב ההר, אך הם לא השתמרו בשל תנאי האקלים.
2. קיימת חשיבות לרצף הנוצר מעיון בכלל התעודות שהגיעו לידינו. רצף זה עשוי להביא להבנת תהליכים שטרם התבררו.
3. עם זאת, לא ניתן להזניח את ההתייחסות הפרטנית לכל תעודה. פענוח התעודה אינו אלא שלב טכני המהווה מסד לפרשנות. עדיין יש לשוב ולקרוא בעיון מדוקדק ותוך מחקר השוואתי, את התעודות, ולפרשן על בסיס ההיכרות עם המצב ביהודה בסוף ימי הבית השני תוך שילוב תחומים כגיאוגרפיה, היסטוריה וארכיאולוגיה.
4. ב 1997, פרסם ג'ק פסטור את ספרו אודות האדמה והכלכלה בארץ ישראל בעת העתיקה. הוא סקר את המצב האגררי של יהודה במשך ימי הבית השני ועד למרד בר כוכבא, לו הוא הקדיש את האפילוג של ספרו. פסטור המעיט בחשיבותן של התעודות. על אודות הארכיון של בבתא הוא טען כי :

"They are too limited to be truly representative of the situation in Jewish Palestine. We have what is basically one family's slice of the economy. Can we honestly claim that we should generalize from the details of landholding in the Judean desert region for the whole of the country?" (Pastor, 1997, 164-165).

דומה כי פסטור ראה בתעודות עדות מקומית הקשורה במקום בו נמצאו התעודות. בכך הוא התעלם מן העובדה שהתעודות שהגיעו לידינו, מאירות את מה שהתרחש במקום ממנו נמלטו הפליטים. הן בעצם מייצגות מציאות שהתקיימה במקומות אחרים ביהודה ולחופו המזרחי של ים המלח. זאת ועוד : יש להתייחס להיקף גדול יותר של תעודות מאשר לארכיון בבתא, כפי שעשה פסטור, על מנת לקבל תמונה כוללת של המציאות המשתקפת במסמכים אלו. רק כך ניתן ללמוד מעשרות התעודות מידע, המייצג נאמנה את חיי היום יום ביהודה ובסביבתה הקרובה.

המחקר שלפנינו עוסק בתעודות ("documentary texts"), כלומר במסמכים המתעדים פעולות משפטיות, כלכליות, חקלאיות, ומשפחתיות. זאת, להבדיל מטקסטים הנושאים אופי דתי. אלה האחרונים כתובים בדרך כלל על קלף או גויל, בעוד התעודות הנדונות כאן כתובות על פפירוס. את יתרוןן של התעודות כחומר גלם "היסטורי" ניתן לסכם בשלוש נקודות :

1) התעודות שלפנינו הינן מסמכים משפטיים לכל דבר. לפיכך, רבות מהן מנוסחות על פי פורמולות משפטיות קבועות שסופריהן הכירו. ניתן להתחקות אחרי סדר ומבנה עיקבי של התעודות על פי מהותן: שטרי מכר, חכירה, נישואין, ועוד. לכן, יכול החוקר להשלים תעודה אחת על סמך רעותה. זוהי מתודה נפוצה בקרב הפפירולוגים. למשל, בדיון אודות פ. נח"צ 66, ציינה כותן:

Once it was realized that this is a contract of loan, it was possible to reconstruct the deed from known formulae in this type of contract (Cotton & Yardeni, 1997, 238)
שנית, עצם התופעה מלמדת על מסורות יציבות ונוהגים משפטיים ידועים בקרב כותבי המסמכים ביהודה ובעבר הירדן המזרחי.

2) אותנטיות: טבעו של חומר היסטורי שהוא נתון לביקורת והערכה מתמדת של החוקר. תפיסת טיבו של המקור ההיסטורי הינה תנאי ראשון להערכתו. רובם של המקורות ההיסטוריים העומדים לרשותנו על ימי הבית השני, נושאים אופי מגמתי מובהק, ובכלל זה כמובן יוסף בן מתתיהו, ספרות חז"ל, והברית החדשה. עדות היסטורית ה"שחה לפי תומה", הינה "ממצא" נדיר עבור ההיסטוריון. רבים מן המקורות ההיסטוריים מאוחרים בהרבה לזמן התרחשותם של האירועים, ובספרות חז"ל הדוגמאות לכך הינן רבות. במקורות אחרים משמשים בערבובייה מיתוס ומציאות יחד עם תפיסות היסטוריוגרפיות שונות. על רקע זה, בולט יחודם של הפפירוסים ממדבר יהודה. באלה, אנו פטורים מעיסוק במגמות ספרותיות ובזיהוי "הגרעין ההיסטורי". תעודות כלכליות ומשפטיות נכתבו לשעתן, בדרך כלל ממניעים כלכליים ומשפטיים, ולצורך מיידי של בעליהן. הן לא נועדו, מבחינת כותביהן, לשרת את ההיסטוריונים של הדורות הבאים.

3) קבוצת התעודות הנדונה כוללת שטרי מכר וחכירה, קבלות, שטרי חוב והלוואות, שטרי נישואין וגט, שטרי מתנה, הצהרות רכוש, שטרי פדיון, תביעות משפטיות וצווי בית משפט, פקדונות, חשבוניות ודוחות למיניהם. רשימה זו מצביעה על תחומי חיים רבים המשתקפים בתעודות שמהן עולים פרטים כגון: שמות מקומות, מחירי קרקע, סוגי נדל"ן ומיטלטלין, שמות פרטיים, נוהגים שונים בתחום החקלאי, המוניטרי, ההלכתי, וכיו"ב. כל אלה מאירים מגוון גדול של סוגיות הקשורות לתקופה הנדונה ומאפשרים להתרשם מספקטרום רחב של חיי היום יום.

לצד יתרונות אלה, עומדים גם חסרונות מהותיים, ועלינו לשקול אלו כנגד אלו כדי להעריך את ערכו של חומר הגלם הפפירולוגי שבידינו. חסרונותיו העיקריים של קורפוס התעודות הנדון הינם: 1) פרגמנטריות: רוב התעודות מקוטעות למדי. מתוך יותר מ-400 מסמכים שנמצאו במערות המפלט שבין כתף יריחו לנחל צאלים, 133 תעודות בלבד רלוונטיות למחקרנו, שאר התעודות מקוטעות מידי ולפיכך אי אפשר ללמוד מהם פרטים היסטוריים. השערות רבות העולות מזמן לזמן בקרב חוקרי התעודות ואף בעבודה זו, מבוססות על חסרונה של מילה אחת. דמיון לצד זהירות, עם הרבה ספקנות נדרשים מחוקרי התעודות, יחד עם היכרות רחבה עם מגוון התעודות הגדול שהתגלה במדבר יהודה ובעיקר במצרים הרומית.

2) כל התעודות שנמצאו במערות המפלט, הובאו על ידי פליטים שברחו ממקום מגוריהם בסופו של מרד בר כוכבא. לכן מבחינה גיאוגרפית, עדותן של התעודות הינה לוקאלית. אמנם מקומות כמו גלודה ועקרבה בשומרון נזכרו בפ. מורבעאת 115, אך ניתן לכל היותר ללמוד מכך שהחלוקה המינהלית של ימי הבית השני כפי שתוארה על ידי יוספוס ופליניוס, התקיימה עד למרד בר כוכבא.

3) חיסרון נוסף המאפיין כרגיל טקסטים קדומים הוא הבנתנו המוגבלת של הטרמינולוגיה הפפירולוגית הקדומה. אמנם הפורמולות המשפטיות מובנות יחסית שכן מקבילות רבות בפפירוסים מבארות אותן. עם זאת שמות עצם רבים, שמות מקומות, כינויים וכדומה- מחייבים דיון והסבר.

התעודות שנדונו במחקר שלפנינו הן אלה שנמצאו במערות המפלט, בין מערות כתף יריחו למערות נחל צאלים. מערות המפלט שבהן נמצאו התעודות הרלוונטיות למחקרנו הן: מערת אביאור בכתף יריחו, מערות ואדי מורבעאת, מערת הברכה ומערת הר ישי בנחל דוד, מערה במצוקי נחל ערוגות, מערת האיגרות ומערת האימה בנחל חבר התחתון, מערת סלע בנחל חבר העליון, מערת המטמון בנחל משמר, ומערת המגילות (מערה 34) בנחל צאלים.

בסך הכל, במערות אלה נמצאו 505 טקסטים. מספר זה כולל תעודות, מגילות מקראיות, טקסטים דתיים, ואוסטרקונים מן התקופות ההלניסטית, הרומית, הביזנטית, והמוסלמית הקדומה. עם זאת, בעבודה זאת נדונות רק התעודות הכלכליות, המינהליות והמשפטיות שזמן המחצית השניה של המאה הראשונה לסה"נ ועד מרד בר כוכבא. לפיכך רוב הטקסטים שנימנו אינם רלוונטיים מפאת זמנם או אופיים.

על מנת להגדיר את קורפוס התעודות למחקרנו, ביצענו שני סוגי ניפוי. בראשון, השמטנו את כל התעודות שאינן רלוונטיות למסגרת הכרונולוגית שקבענו לעבודה זו. לאחר ניפוי זה, נשארו בידינו 458 טקסטים, שהינם "תעודות" ו"איגרות" בלבד. הניפוי השני השמיט את כל התעודות שמפאת מצבן המקוטע, לא ניתן היה לעמוד על מהותן. הגדרתן כ"תעודות" על ידי המהדירים נעשתה בדרך כלל על סמך שברי מילים שהסגירו משהו מתוכן או על סמך העובדה שהן היו כתובות על פפירוס ולא על קלף. תעודה רלוונטית למחקר שלפנינו נחשבה כזו שיש בה מידע התורם להכרת אחד מן התחומים הנזכרים, גם אם היא מקוטעת למדי, למשל שמות מקומות, מונחי כסף ועלויות, סוגי נדל"ן, חלקים של פורמולות משפטיות וכדומה. בסופו של דבר בידינו 112 תעודות שהשתמר בהן מידע המאפשר ללמוד מהם פרטים על חיי היום יום.

פרסום כל התעודות שנתגלו עד כה במערות המפלט, הגיע לסיומו רק בשנת 2002, יותר מארבעים שנה לאחר גילויין. עד פרסומן של התעודות בכרכים הרשמיים, הופיעו פירסומים שונים של תעודות בודדות בבמות שונות, אך אי אפשר היה ללמוד את התעודות כמכלול שלם. בעשור האחרון, ניכר כי הדגש במחקר ההיסטורי והארכיאולוגי בכלל הוסב מן העיסוק בפרטים הקטנים אל העיסוק במבנה החברתי ובהבנת המאפיינים התרבותיים של הקהילה והחברה בימי קדם.

תהיה זו רגרסיה במידה מסוימת, לשוב ולעסוק ב"קטנות", בביאור מונחים ובפענוח טכני של התעודות. אלא שבתעודות מדבר יהודה, ובעיקר התעודות השמיות, העניין שונה. המתודולוגיה של הארכיאולוגיה החברתית נזקקה לכמאה שנה להבשיל ולצאת אל העולם, לאחר עיסוק מאד מסורתי בארכיאולוגיה של השדה ובמתן דגש למה שהיום נחשב "פלטפורמה" בלבד. על רקע זה צריך להבין את התפתחותו של מחקר התעודות:

התעודות היווניות יצאו לאור ב"תנאים נוחים"- שעה שהמחקר ידע כיצד להבין אותן. כך התקבלו למשל התעודות היווניות על ידי פפירולוגים כנפתלי לואיס, רנון קצוף, וחנה כותן,

כשבידיהם רקע של כמעט מאה שנות מחקר של הפפירוסים במצרים. הזיקה בין התעודות היווניות שנמצאו במדבר יהודה לבין המחקר הפפירולוגי של העולם היווני-רומי, היתה טבעית. חקר התעודות השמיות לעומת זאת, השתרך מאחור. תעודות ארמיות נתגלו, כידוע, ביב שבמצרים. אך תעודות בעברית ובנבטית של יהודים מארץ ישראל התגלו בעצם לראשונה בשנות החמישים של המאה העשרים, תחילה במערות ואדי מורבעאת ואחר כך במערות נוספות במדבר יהודה. מבחינה זו, הממצא הפפירולוגי השמי ממדבר יהודה, נחשב עדיין "צעיר" ומשום כך זכה בחלקו הגדול לפענוח בלבד. לכן אין זו רגרסיה לעסוק בפרשנות של תעודות אלה גם אם היא ראשונית. יש לנסות ולמצות את התעודות האלה על מנת שנוכל ללמוד מהן על המבנה החברתי והתרבותי שהתקיים ביהודה בתקופה הרומית הקדומה. דומה איפוא שהעבודה שלפנינו הינה שלב ביניים בין הטיפול הראשוני בתעודות לבין שימושן במחקרים עתידיים שידונו בהיסטוריה חברתית.

תוכן מפורט

<u>עמוד</u>

מבוא

- א. הקדמה.....1.
- ב. מטרת המחקר.....2.
- ג. גילויין של התעודות במדבר יהודה.....3.
- ד. היבטים מטודיים בחקר התעודות ממדבר יהודה.....6.
1. ד. יתרונות וחסרונות בחקר תעודות מדבר יהודה
2. ד. מקומן של התעודות בחקר החברה והתרבות של ימי הבית השני
- ה. מהלך המחקר.....12.
1. ה. הגדרת תחום המחקר
2. ה. התעודות שלא נכללו במחקר
3. ה. מבנה העבודה
- ו. התרומה למחקר.....17.
- ז. הערות.....19.

פרק ראשון: שטרי מכר

1.א שטרי מכירת קרקע

א.1.1 שטרי מכירת קרקע מיהודה שזמנן קודם למרד בר כוכבא

- א.1.1.1 פ. מורבעאת 22.....23.
- א.1.1.2 פ. מורבעאת 25.....24.
- א.1.1.3 פ. מורבעאת 29.....24.

- השתקפות של בית דין בפ. מורבעאת 29
- שמות יווניים בשטרי המכר

- א.1.1.4 פ. מורבעאת 30.....27.

- זמנה של התעודה
- ה"חותמים"
- השתקפות של בית דין בפ. מורבעאת 30 ובתעודות מדבר יהודה
- ערך השדה
- בני המיצרא בפ. מורבעאת 30
- פירוט הנכס והתגבשות ההלכה בתקופת התנאים
- אשת המוכר

- א.1.1.5 פ. נח"צ 50/ מורבעאת 26.....36.

- תוכן התעודה
- בני המיצרא בפ. נח"צ 50/ מורבעאת 26
- פירוט הנכס
- אשת המוכר
- אומדן גודל השדה על פי זריעת שעורים

א. 1. 1. 6 פ. נח"צ 9..... 39.

- בני המיצרא בפ. נח"צ 9 ו"דינא דבר מיצרא"
- "חקל פרדסא"
- השוואה בין שלושת שטרי המכר פ. מורבעאת 30, פ. נח"צ 50 / מורבעאת 26, ופ. נח"צ 9

א. 1. 1. 7 פ. יריחו 3..... 45.

- מוצרי משנה של עצי התמר וה"צבותא"

א. 1. 2 שטר מכירת קרקע מיהודה מתקופת מרד בר כוכבא

א. 1. 1. 2 פ. ידן 47..... 48.

- תוכן התעודה ובירור זהותן של הדמויות הקשורות בה
- מחיר הגינה
- גגות בתעודות מדבר יהודה
- בני המיצרא בפ. ידן 47
- המשמעות החקלאית של מכירת גינת ירק בחודש טבת
- אלו גידולים יכלו להיכלל בגינת הירק?

א. 1. 3 שטרי מכירת קרקע מעבר הירדן הקודמים למרד בר כוכבא.

א. 1. 1. 3 פ. ידן 2..... 53.

- בני המיצרא בפ. ידן 2
- "רקקא" – ביצה או אמת מים?
- סוגי העצים שנכללו בשטר המכר (תמרים, שקמים, עץ רטוב ויבש)
- התשלום
- תשלום הביניים

א. 1. 1. 3 פ. ידן 3..... 66.

- הקשר בין פ. ידן 2 לפ. ידן 3
- נוהג "בני מיצרא" בשטרי המכר הנבטיים
- פשר עלית מחירו של המטע בפ. ידן 3

א. 1. 1. 3 פ. נח"צ 2..... 76.

א. 2. שטרי מכר נדל"ן אחר

א. 1. 2 שטר מכר של נדל"ן שמקורו ביהודה מתקופת מרד בר כוכבא

א. 1. 1. 1 פ. נח"צ 7..... 77.

- מקום כתיבת פ. נח"צ 7 והמצב הכלכלי בעין גדי
- "השפיי"
- "מן בני ירשאל"
- שרה, אשת המוכר ומשמעות הצהרת הנשים בתעודות

א. 2. שטרי מכר של נדל"ן שמקורם כנראה ביהודה והקודמים למרד בר כוכבא

- א. 2. 2. 1 פ. מורבעאת 23 85
- תאריך כתיבת התעודה
- א. 2. 2. 2 פ. נח"צ 21 86
- בני המיצרא ב.פ. נח"צ 21
- א. 2. 2. 3 פ. נח"צ 22 87
- א. 2. 2. 4 פ. יריחו 4 87

א. 2. 3 שטרי מכר של נדל"ן שמקורם בעבר הירדן מתקופת מרד בר כוכבא

- א. 2. 3. 1 פ. נח"צ 8 88
- בני המיצרא ב.פ. נח"צ 8
- א. 2. 3. 2 פ. נח"צ 8א 92
- מקומו של כפר ברו
 - בני המיצרא ב.פ. נח"צ 8א
 - איזכור שביל הגישה לנכס בשטרי המכר
 - המשמעות הגיאוגרפית של התעודות מכפר ברו וההיסטוריה היהודית בפריאה

א. 3 שטרי מכר מיטלטלין ויבול

א. 3. 1 שטר מכר של מיטלטלין מיהודה והקודם למרד בר כוכבא

- א. 3. 1. 1 פ. יריחו 7 101
- ההבדל בין החלק העליון לתחתון ושמירת המסמכים בארכיונים
 - היקף העיסקה ועלותה

א. 3. 2 שטרי מכר של מיטלטלין מעבר הירדן והקודמים למרד בר כוכבא.

- א. 3. 2. 1 פ. ידן 8 103
- יין או חמור?

▪ התשלום למלכות

א. 3. 2. 3 פ. ידין 21- פ. ידין 22.....107

▪ האם פ. ידין 21 ו- 22 הינם שטרי מכר?

▪ עונות השנה ב.פ. יריחו 7 ופ. ידין 21 ו- 22 וזיהוי

▪ זני התמרים

▪ סיכום : שטרי מכירת מיטלטלין

פרק שני: שטרי חכירה

ב. 1 שטרי חכירה מיהודה מתקופת מרד בר כוכבא

ב. 1. 1 פ. מורבעאת 24.....115

▪ גובה דמי החכירה

▪ "חיטים יפות ונקיות"

▪ שמיטה ומעשרות

▪ מעשרות ב.פ. מורבעאת 24

▪ פרנסי בר כוכבא

ב. 1. 2 פ. ידין 42.....124

האם נכתב פ. ידין 42 בעבר הירדן המזרחי?

ב. 1. 3 פ. ידין 44.....129

▪ מוצאו הגיאוגרפי של אליעזר בן שמואל- בית עברה?

▪ "השטר הנעלם" ועסקיו של אלעזר בן אלעזר

▪ נוסחת התאריך "לגאלת ישראל"

▪ הפרנסים

▪ חלוקת השטחים בין החוכרים

▪ "החירת"

▪ "המשוכים"

▪ "החפיר"

▪ "הסלם"

▪ התשלום

ב. 1. 4 פ. ידין 45.....140

▪ "הדרך שעלה לנגד ולדרום"

▪ ה"קשר"

ב. 1. 5 פ. ידין 46.....144

▪ העברת החלקות בין החוכרים והבעלות עליהן

▪ זני תמרים

- סיכום שטרי חכירה ממדבר יהודה מתקופת מרד בר כוכבא

ב.2 שטר חכירה שמקורו בעבר הירדן והקודם למרד בר כוכבא

ב.2.1 ידן 6.....152

- תעודה יהודית למניין ההיפרכיה והקיסר
- השלמות אפשריות לפ. ידן 6
- סיכום חובותיו של יוחנא בן משלם
- חכירה או אריסות?
- ההבדל בין חכירה לאריסות במקורות התנאיים

פרק שלישי: שטרי חוב והלוואה

הקדמה

ג.1 שטרי חוב והלוואה מיהודה הקודמים למרד בר כוכבא

ג.1.1 פ. מורבעאת 18.....164

- שנת השמיטה ופרוזבול
- סעיף גביית החוב ושעבוד הנכסים

ג.1.2 פ. מורבעאת 32.....171

- שטר חוב עם שני ערבים?

ג.1.3 פ. מורבעאת 114.....173

- פירוש של בנואה ומסקנות מינהליות
- עיסקאות בין חיילים למקומיים

ג.1.4 פ. יריחו 2.....177

- תשלום של חצי כיכר בפ. יריחו 2

ג.1.5 פ. יריחו 12.....178

ג.1.6 פ. ידן 11.....179

- שעבוד נכסים מעבר לים לצורך הלוואה
- שמירת השטר
- "כפר אדון הקיסר", ענף האפרסמון, ועין גדי בין המרידות
- בני המיצרא ומיקומם של השוק והמחנה

ג.1.7 4Q344.....189

ג.2 שטרי חוב והלוואה מיהודה מתקופת מרד בר כוכבא

ג.2.1 פ. נח"צ 49.....189

192.....	ג.2.2 פ. דוד 2	■ ארמית ועברית ■ מקור התעודה : איזור החרמת?
193.....	ג.3 שטר חוב/ הלואה מיהודה שזמנו אינו ידוע	■ 1.3.1 פפירוס ממערת הר ישי, מס' 1 ■ חפירות מערת הר ישי ■ בעיות הזיהוי של המערה מהר ישי ■ תוכן התעודה
195.....	ג.4.1 פ. ידן 1	■ האתרים שזכרו ב.פ. ידן 1 ■ תוכן התעודה ■ פ. ידן 1 : חלק מהסכם נישואין? ■ מדוע נכלל פ. ידן 1 בארכיון בבתא?
204.....	ג.4.2 פ. נח"צ 66	
205.....	ג.4.3 פפירוס סטרקי	■ מהות השטר ■ תוכן התעודה ■ מדוע הגיע פפירוס סטרקי למערת האיגרות?
<u>פרק רביעי: קבלות</u>		
210.....	ד.1.1 פ. יריחו 18	<u>1. קבלות מיהודה הקודמות למרד בר כוכבא</u>
211.....	ד.1.2 פ. מורבעאת 33	
212.....	ד.2.1 פ. ידן 43	<u>2. קבלה מיהודה מתקופת מרד בר כוכבא</u>
213.....	ד.3.1 פ. ידן 9	■ דמי חכירה בשלושה תשלומים לא שווים
215.....	ד.3.2 פ. ידן 27	<u>3. קבלות מעבר הירדן המזרחי הקודמות למרד בר כוכבא</u>
	ד.3.1 פ. ידן 9	■ הקשר בין פ. ידן 9 לשטר קניית החמורים, פ. ידן 8

216.....	ד.3.3 פ. נח"צ 12.....	נסיבות בריחתה של בבתא לעין גדי
220.....	ד.3.4 פ. נח"צ 60.....	- מנגנון גביית המיסים בערביה - מדוע קיבלה שלום קומאסה לידה את פ. נח"צ 12?
224.....	ד.4.1 פ. נח"צ 10.....	- מס או דמי חכירה? - הכסף השחור
4. ד. קבלה שמקורה וזמנה לא ידוע		
234.....	ה.1.1 אוסטרקון מקומראן.....	"קיבשא" - כינויים בתעודות מדבר יהודה - נספח: "עגלים" בארכיון בבתא- לביאורו של מונח סתום בפ. ידן 16
פרק חמישי: שטרי מתנה		
ה. 1 שטר מתנה שמקורו ביהודה והקודם למרד בר כוכבא		
241.....	ה.2.1 פ. ידן 7.....	- התאריך האפשרי של האוסטרקון ומקום כתיבתו - תוכן התעודה - שלוש קריאות אפשריות של האוסטרקון מקומראן "תאנים דרוסות" "תאני דיפרא" - חשיבותו של האוסטרקון מקומראן
ה. 2 שטרי מתנה שמקורם בעבר הירדן והקודמים למרד בר כוכבא		
248.....	ה.2.2 פ. ידן 19.....	פירוט הנכס
249.....	ה.2.3 פ. נח"צ 64.....	- בני המיצרא בפ. ידן 7 ושיחזור מקומם ביחס למטעי שמעון - שעות ההשקיה והעקרונות בחלוקתן
ה. 2.2 פ. ידן 19.....		
ה. 2.3 פ. נח"צ 64.....		
- בני המיצרא בפ. ידן 64 - חוק הירושות שטרי המתנה ממדבר יהודה		

